

УДК 351.74(477)

В.В. ПИСАРЕНКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В СТРУКТУРІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Ключові слова: державна служба боротьби з економічною злочинністю, структура, міністерство внутрішніх справ України

Реформування державних органів, підвищення ефективності та результативності їх діяльності, демократичні перетворення в Україні є неможливими без ефективного правового регулювання та якісної організації діяльності органів внутрішніх справ. Діяльність ОВС України як правоохоронного органу охоплює різні сфери життя людини, існування суспільства та держави взагалі. Розгалужена система департаментів, підрозділів та відділів ОВС охоплюється відомчим управлінням Міністерства внутрішніх справ України, яке виступає головним органом в системі центральних органів виконавчої влади з питань формування і реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, захисту об'єктів права власності, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, безпеки дорожнього руху, громадянства, реєстрації фізичних осіб, імміграції та протидії нелегальній міграції [1].

В Україні питання забезпечення економічної безпеки споконвіку були та залишаються на теперішній час одними з головних, оскільки стабільний стан в країні, задоволення потреб населення та підвищення авторитету України на міжнародній арені безпосередньо залежить від послідовної політики, що прово-

диться в економічній сфері та створенні умов протидії будь-яким посяганням на економіку країни. В системі Міністерства внутрішніх справ діє Державна служба боротьби з економічною злочинністю (далі – ДСБЕЗ), яка є спеціалізованим підрозділом ОВС, головним завданням якого є своєчасне припинення злочинів у галузі економіки та запобігання їм [2]. Однак, не зважаючи на значний обсяг компетенції даного підрозділу, багаторічний досвід діяльності та значний внесок у протидію злочинності, залишається мало дослідженим питання місця та ролі ДСБЕЗ в системі МВС України, правове регулювання її діяльності є дещо застарілим та потребує свого вдосконалення. Тому мета статті полягає в необхідності визначення компетенції ДСБЕЗ, у співвідношенні з тими повноваженнями, які витікають з розгалуженого переліку завдань МВС, у системі якого діє ДСБЕЗ, пропозицій певних змін у законодавче регулювання діяльності цього підрозділу МВС для зростання ефективності боротьби зі злочинами економічної спрямованості.

Так, Міністерство внутрішніх справ України завжди перебуває у центрі уваги таких провідних науковців, як О.М. Бандурка, І.П. Голосніченко, І.Г. Кириченко, А.Т. Комзюк, В.В. Конопльов, Н.П. Матюхіна, Х.П. Ярмачі та інших науковців системи ОВС. Проте, ряд актуальних і практично значущих проблем діяльності МВС, особливо тих, що стосуються компетенції та діяльності окремих його підрозділів, такого, як ДСБЕЗ, потребують подальшої розробки та дослідження.

Як відомо, Міністерство внутрішніх справ є одним із основних суб'єктів системи забезпечення національної безпеки України, яке формує збалансовану державну політику та проводить комплекс узгоджених заходів щодо захисту національних інтересів у політичній, економічній, соціальній, військовій, прикордонній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах від внутрішніх і зовнішніх загроз [3]. Так, забезпечення економічної безпеки, як одного з компонентів національної безпеки країни,

вимагає виконання створення стійкої ієрархічної системи з чітким розподілом повноважень та компетентним кадровим забезпеченням.

Перед усім, Міністерство внутрішніх справ відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 04.10.2006 р. № 1383 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» [1] є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. На нашу думку, метою діяльності МВС є забезпечення реалізації державної політики щодо охорони та захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави відповідно до покладених на це відомство завдань, функцій та повноважень, організація, спрямування та координація діяльності підпорядкованих йому органів щодо виконання покладених на МВС завдань, функцій та повноважень, а також здійснення контролю за їх якісним виконанням. Тобто, основною метою діяльності МВС є забезпечення ефективності виконання покладених на нього та підпорядкованих йому структури завдань, функцій та повноважень [4, с.76].

Так, Міністерство внутрішніх справ по лінії боротьби з економічною злочинністю, поперше виступає як державний орган, на який покладено завдання з організації та координації діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки. Тобто, МВС України виконує функції з організації та координації діяльності всіх підрозділів системи міністерства внутрішніх справ, в тому числі Державної служби боротьби з економічною злочинністю.

Крім того, серед інших, виконує завдання, що полягає в участі у розробленні та реалізації державної політики щодо боротьби із злочинністю. Так, в сфері боротьби з економічною злочинністю на основі проведеного аналізу злочинності та економічної ситуації в

країні МВС та безпосередньо Департамент ДСБЕЗ, вносять пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямків боротьби зі злочинністю в даній сфері. Крім того, вони займаються розробкою методичного забезпечення та рекомендацій, підрозділам ДСБЕЗ щодо забезпечення запобігання злочинам, їх виявлення, припинення, розкриття і розслідування, розшуку осіб, які вчинили злочини в економічній сфері; вжиття заходів до усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень проти економічної безпеки держави.

У той же час, по-друге, згідно з Положенням про Міністерство внутрішніх справ України, МВС, відповідно до покладених на нього завдань, виявляє, розкриває і розслідує злочини, що мають міжрегіональний і транснаціональний характер, веде боротьбу з організованою злочинністю, зокрема наркобізнесом і злочинністю у галузі економіки [1]. У даній ситуації Міністерство виступає в якості підрозділу дізнання та слідства щодо вищезазначеної категорії правопорушень.

Розглянемо трирівневу організаційну структуру ДСБЕЗ, яка наявна з Положення про державну службу боротьби з економічною злочинністю [2]. Так, на першому рівні – рівні МВС України – утворено та діє Департамент Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України, який й відповідає за напрямок протидії економічній злочинності в апараті МВС України. У той же час 07.04.2010 року в системі МВС України утворено Департамент фінансової та економічної безпеки МВС, який входить до структури ДСБЕЗ та викриватиме обладки, які спричиняють значні збитки економіці держави [5]. На нашу думку, правове регулювання діяльності цього підрозділу є недостатнім, а внесені зміни до Положення про державну службу боротьби з економічною злочинністю не дозволяють визначити повноваження Департаменту фінансової та економічної безпеки МВС та виокремити завдання, виконання яких підвищать ефективність діяльності територіальних підрозділів ДСБЕЗ та не дублюватиме завдання та функції Департаменту ДСБЕЗ.

Отже, Департамент ДСБЕЗ є оперативним підрозділом у складі блоку кримінальної міліції МВС України, який організує і здійснює передбачені законами заходи, спрямовані на попередження та викриття злочинів у сфері економіки.

Департамент здійснює свою діяльність у тісній взаємодії з галузевими службами, правоохоронними та фінансовими органами, Державною податковою адміністрацією, Державною контрольно-ревізійною службою.

Йому притаманні такі основні завдання, як: вжиття організаційних та практичних заходів щодо попередження та викриття злочинів проти власності, у сфері службової, господарської діяльності та інших злочинів економічної спрямованості; моніторинг криміногенних процесів в економіці та своєчасне інформування про них центральних органів виконавчої влади; організаційне, аналітичне та методичне забезпечення боротьби з економічною злочинністю; організація оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на попередження і викриття тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері економіки. Координація роботи підрозділів та безпосередня участь у протидії злочинам, що мають міжрегіональний характер; виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню економічних злочинів, та внесення пропозицій щодо їх усунення.

У той же час Департамент ДСБЕЗ МВС України здійснює загальне керівництво діяльністю апаратів ДСБЕЗ у країні, знаходиться у прямому підпорядкуванні Міністра внутрішніх справ України, а його територіальні структурні підрозділи – безпосередньо підпорядковані начальникам відповідних органів внутрішніх справ України.

На другому рівні – рівні головних управлінь МВС України в АР Крим, м. Києві та Київській області, м. Севастополі, управлінь МВС в областях, містах, управлінь МВС України на транспорті – діють управління, відділи, відділення ДСБЕЗ. А на рівні міських, районних управлінь та відділів, лінійних управлінь, відділів, відділень пунктів, підрозділів спеціальної міліції – відділи, відділення

(групи) ДСБЕЗ.

Крім того, у складі Державної служби боротьби з економічною злочинністю можуть утворюватися спеціальні підрозділи, у тому числі міжрайонні, для боротьби з найбільш небезпечними злочинами у пріоритетних напрямках діяльності [2].

Відповідно до економічної та криміногенної ситуації в нашій країні Президентом України та Урядом визначаються пріоритетні напрямки роботи. Так, на початку 2011 року на нараді УДСБЕЗ УМВС однієї з областей України ці напрямки були оголошені та передбачали виявлення злочинів у бюджетній сфері, боротьба з нецільовим використанням бюджетних коштів, в результаті чого з Держбюджету зникають мільйони гривень; незаконне відшкодування ПДВ; викриття корупційних схем; відпрацювання незаконного грального бізнесу; зловживання у земельній сфері; перевірка законності роботи підприємств, які займаються металобрухтом [6]. При цьому, всі ці питання знаходяться на постійному контролі Міністра внутрішніх справ України.

Окрема увага, що приділяється пріоритетним напрямкам боротьби з економічною злочинністю, вказує на особливу важливість діяльності підрозділів по боротьбі з економічною злочинністю. Так, Постановою Кабінету міністрів України від 05.07.1993 р. № 510 «Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю» визначено, що служба ДСБЕЗ є складовою частиною кримінальної міліції системи МВС [2]. У зв'язку з цим, суттєві аспекти діяльності ДСБЕЗ регламентуються Законом України «Про міліцію» від 20.12.1990 р., відповідно до якого міліція зобов'язана виявляти, попереджати, припиняти та розкривати злочини, вживаючи з цією метою на підставі і у порядку, передбаченому законом, оперативно-розшукові та профілактичні заходи [7].

На підрозділи ДСБЕЗ покладено виконання наступних головних завдань: своєчасне припинення злочинів у галузі економіки та запобігання їм; аналіз і прогнозування кримі-

ногенних процесів в економіці та своєчасне інформування про них органів виконавчої влади; виявлення та припинення фактів порушення прав інтелектуальної власності; виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень у галузі економіки, та вжиття заходів до їх усунення.

Розгалуженість завдань та необхідність охопити всі види економічної діяльності, на які може бути скоєне злочинне посягання, обумовило виділення окремих ліній роботи даного підрозділу. Однак, структурна побудова підрозділів ДСБЕЗ на кожному організаційному рівні є подібною та відрізняється лише за чисельністю особового складу та кількістю ліній роботи. Однак, на нашу думку, Департамент ДСБЕЗ повинен бути наділений лише управлінськими та забезпечувальними функціями. У той же час, на ефективність роботи ДСБЕЗ на рівні УМВС, ГУМВС, МУ та РВ значно впливає завантаженість окремого співробітника ДСБЕЗ, який закріплений за певною лінією роботи (або декількома), але водночас несе службу у складі слідчо-оперативної групи, розглядає заяви та повідомлення громадян, бере участь у відпрацюваннях та допомагає при проведенні слідства. Це стає можливим через недосконалість та невизначеність нормативно-правового забезпечення їх діяльності. Віднесення ДСБЕЗ до блоку системи кримінальної міліції підпорядковує її начальнику кримінальної міліції. Як на нас, виділення даного підрозділу до окремого блоку дозволить підвищити ефективність та результативність її управління з підпорядкуванням начальнику підрозділу органа внутрішніх справ.

Однак, ефективне виконання завдань ДСБЕЗ можливе лише за умови плідної та тісної її взаємодії з іншими правоохоронними та фінансовими органами, Державною податковою адміністрацією, Державною контрольно-ревізійною службою та засобами масової інформації. Оскільки від цього залежить володіння інформацією, в тому числі, оперативною, своєчасність та об'єктивність розслідування злочинів та правопорушень, їх

попередження та виявлення причин та умов їх вчинення.

Таким чином, органи внутрішніх справ разом із іншими правоохоронними структурами через свою головну правоохоронну функцію активно впливають на збереження, більш ефективно використання економічних ресурсів, тобто розвиток у потрібному напрямку виробничих відносин.

Однак, залишаються серйозні неузгодженості між положеннями різних нормативно-правових актів щодо важливих питань протидії економічній злочинності. Всі ці чинники негативно позначаються на практиці боротьби з економічною злочинністю в країні. Створення, розвиток та формування такої бази потребує більш системного підходу. Ми погоджуємось з М.Д. Мартиновим, який вважає, що в зв'язку з цим, вкрай необхідним є прийняття Концепції економічної безпеки України, а на її основі – Закону України «Про економічну безпеку України», які би передбачали створення системи національної безпеки, визначили життєво важливі національні економічні інтереси, індикатори та загрози економічній безпеці, вказали механізми її забезпечення [8, с.293]. Однак, як на нас, системним підходом до вирішення протиріч та неузгоджень в діяльності органів та підрозділів МВС, у тому числі в організаційній сфері, що виникають з питань протидії та боротьби з економічною злочинністю, була би підготовка та прийняття Закону «Про основи боротьби з економічною злочинністю», з визначенням переліку служб, які ведуть боротьбу з економічною злочинністю, їх структуру, статус, принципи діяльності, завдання та функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» : від 04.10.2006 р., № 1383 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 40. – Ст. 2687.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної служби боротьби

з економічною злочинністю» : від 05.07. 1993 р., № 510 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 5. – Ст. 180.

3. Закон України «Про основи національної безпеки України» // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

4. Дзюба І. І. Мета та завдання МВС у сфері внутрішніх справ / І. І. Дзюба // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 72–78 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10diicvc.pdf>.

5. Міністерство внутрішніх справ. Новостворений Департамент фінансової та економічної безпеки МВС викриватиме оборудки, які спричиняють значні збитки економіці держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/378540;jsessionid=9897852064B4A851E52C54750251A944>. – 22.07.2010.

6. Міністерство внутрішніх справ «На Херсонщині вартіві економіки звертають посилену увагу на злочини у сфері грального бізнесу, ціноутворення та прийому або здачі металобрухту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/478055;jsessionid=AB848A39FA468AC6EAD5467EB824E6B1>. – 18.01.2011.

7. Закон України «Про міліцію» : від 20.12.1990 р., № 565-ХІІ // ВВР УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

8. Мартинов М. Д. Сучасні проблеми організації діяльності органів внутрішніх справ України та шляхи їх вирішення // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 290–296 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10mmdsiv.pdf>.

Писаренко В. В. Місце Державної служби боротьби з економічною злочинністю в структурі Міністерства внутрішніх справ України / В. В. Писаренко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 779–783 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11pvmvc.pdf>

Розглянуто структуру та повноваження Державної служби боротьби з економічною злочинністю в системі МВС України. Досліджені основні повноваження ДСБЕЗ, її організаційну структуру та запропоновано шляхи подолання протиріч та неузгоджень в діяльності окремих органів та підрозділів системи МВС.

Писаренко В.В. Место Государственной службы борьбы с экономической преступностью в структуре Министерства внутренних дел Украины

Рассмотрена структура и полномочия Государственной службы борьбы с экономической преступностью в системе МВД Украины. Исследованы основные полномочия ГСБЭП, ее организационная структура и предложены пути преодоления противоречий и нестыковок в деятельности отдельных органов и подразделений системы МВД.

Pisarenko V.V. Place of Public Service of Struggle against Economic Criminality in Structure of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Structure and powers of the State Service of combating economic crime in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is considered. The basic powers of State Service of combating economic crime, its organizational structure and ways to overcome the contradictions and inconsistencies in the activity of individual organs and entities of the Ministry of Internal Affairs are investigated.